

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SOCIOLOGIJO

NIKA KOCJAN

Pristranskost medijskega poročanja

Diplomsko delo

Mentor: doc. dr. Jože Vogrinc

Dvopredmetni univerzitetni študijski
program prve stopnje Sociologija

Ljubljana, 2018

IZVLEČEK

Priistranskost medijskega poročanja

V diplomskem delu sem raziskala priistranskost medijskega poročanja. Znotraj množičnih medijev sem se osredotočila predvsem na televizijo ter znotraj medijskega poročanja na dnevno informativne oddaje. Zanimalo me je, kje tokom nastanka dnevno informativnih oddaj se pojavijo možnosti priistranskega poročanja. Sprva sem se dotaknila same televizije in gibljive slike kot njene posebnosti. Ob raziskovanju nastanka oddaj sem ugotovila, da večino dnevnih informacij zagotovijo tiskovne agencije. Znotraj celotne ekipe, ki sodeluje pri nastanku, je urednik tista oseba, ki poda končne odločitve. Novinarji pa bi se morali za zmanjšanje možnosti priistranskosti pri svojem delu držati etičnega kodeksa. Končna ugotovitev je, da so možnosti za priistransko poročanje pri nastanku dnevno informativnih oddaj zelo visoke ter da lahko gledalci le slepo zaupamo ustvarjalcem, da se etičnih in moralnih načel držijo ter nam zagotavljajo nepristransko oblikovan končni produkt.

Ključne besede: televizija, novice, priistranskost, novinarstvo, dnevno informativne oddaje

ABSTRACT

Bias of media reporting

In the thesis I investigated the bias of media reporting. In the mass media, I focused mainly on television and within media reporting on daily news programs. I was interested in the possibility of biased reporting during the creation of daily news programs. At first I touched the TV itself and moving pictures as its special features. When researching the origin of the shows, I found that most of the daily information was provided by news agencies. Within the entire team that takes part in the creation, the editor is the person who makes the final decisions. However, in order to reduce the possibility of bias in their work, journalists should adhere to the code of ethics. The final conclusion is that the possibilities for biased reporting in the creation of daily newscasts are very high and that the viewers can only blindly trust the creators to adhere to ethical and moral principles and provide us with an impartially shaped end product.

Keywords: television, news, bias, journalism, daily news programs

KAZALO

1. UVOD	4
2. TELEVIZIJA	6
3. TELEVIZIJA IN NOVICE	7
4. DNEVNO INFORMATIVNE ODDAJE	10
5. PROCES NASTANKA	12
5.1. VIR INFORMACIJ	12
5.2. KDO VSE JE DEL EKIPE?	14
6. DELO NOVINARJA	17
6.1. SLAB ALI DOBER NOVINARSKI PRISPEVEK?	19
6.2. IZOBRAŽENOST NOVINARJEV	22
7. TEHNIČNA OBDELAVA	23
7.1. POSEBNI KADRI IN PROCES MONTAŽE	24
8. PRISTRANSKOST IN TEMATIKA NOVIC	27
8.1. KATERE TEMATIKE IMAJO PREDNOST V NOVICAH?	27
8.2. KATERI DEJAVNIKI LAHKO PRIPELJEJO DO PRISTRANSKEGA POROČANJA?	29
9. ZAKLJUČEK	32
10. LITERATURA	34

1. UVOD

Verjetno vsak dan prižgemo televizijo, prelistamo kakšno revijo ali časopis ter vsaj v avtu poslušamo radio. Vsak dan smo torej v stiku z neko obliko množičnega medija, ki nam nudi sveže novice. S svojo vsebino nam poročajo tako o dogajanju doma kot o dogajanju širnega sveta. Mi kot gledalci, bralci ali poslušalci pa prejete novice navadno le vsrkamo vase, ne da bi o njih pretirano razmišljali. Všeč nam je funkcija poročanja, ki jo namesto nas opravijo množični mediji. Dandanes se ne rabimo sami truditi, da bi se dokopali do informacij nekega dogajanja, saj je to storjeno namesto nas in za nas. Preprosto se lahko postavimo v pasivno vlogo in o tem ne razmišljamo.

O prebranem in slišnem si verjetno vsak ustvari svoje mnenje ter zadevo v lastnih mislih na hitro pokomentira, ko pa se program novic konča, se hkrati konča tudi razmišljanje o dani tematiki. Vseeno pa slišano in prebrano ostane v naših mislih in ostane takšno, kot nam je bilo posredovano. Pogosto smo torej v pasivni vlogi, kjer le sprejemamo dane podatke, informacije, morda že nekoliko oblikovano mnenje, subjektivne komentarje ter pristransko poročanje. Zadovoljili smo se s to vlogo in vanjo tudi ne dvomimo. In zakaj bi? Zaupamo medijem in zaupamo medijskemu poročanju, saj nam to predstavlja najenostavnejši način informiranja. Menim, da bi v našo vlogo morali podvomiti, predvsem pa bi morali podvomiti v vlogo in delo medijskega poročanja.

Množični mediji in medijsko poročanje sta precej široka pojma, ki bi ju bilo znotraj diplomskega dela težko zaježiti. Zato sem se odločila, da se med množičnimi mediji osredotočim le na televizijo ter znotraj medijskega poročanja le na televizijske dnevno informativne oddaje, ki vsak dan prinašajo sveže novice. Namreč kot sem omenila, zdi se mi, da bi morali podvomiti v medijsko poročanje, v mojem primeru, predvsem v televizijsko poročanje. Gledalci prejmemo izdelan končen produkt, ki je šel skozi proces pridobivanja, nastanka, montaže in nato predvajanja. Ne vemo, kaj vse se je tokom procesa izgubilo, morebiti kakšna informacijska vrednost, ali pa se je končnemu produktu kaj dodalo, da ustreza namenu oddaje. Torej možnosti pristranskega medijskega poročanja znotraj televizijskih dnevno informativnih oddaj so precejšnje.

Naj nekoliko bolje pojasnim, zakaj sem se odločila ravno za televizijo in televizijske novice. Vsi mediji, ki se ukvarjajo s poročanjem novic, imajo možnost pristranskega poročanja, saj je to vedno lahko izbira. Menim pa, da je ravno pri televiziji ta možnost nekoliko večja. Zakaj? Televizija ima namreč moč slike. Kot pravi Bourdieu je paradokсна sposobnost televizije, da

prikriva s prikazovanjem, in sicer s prikazovanjem nečesa drugega, kot bi bilo treba prikazati. (Bourdieu, 2001: 16) Ravno v tem se kaže moč slike in posledično televizije. Namreč z različnimi kadri, montažo in posnetki lahko isto novico prikažemo na vsaj tri različne načine. Ponuja možnost iluzije, za katero gledalci sploh ne vedo, da obstaja ali da je bila uporabljena. Prejmemo nekaj izdelanega in ne nekaj, kar je v svoji primarni obliki. Zanima me, kaj vse se skriva za nastankom dnevno informativnih oddaj, kdo so akterji in kakšno vlogo igrajo ter kdo je tisti, ki sprejme končne odločitve.

Ker je govora o pristranskem medijskem poročanju, naj definiram tudi tega. Kot pristransko dojemam, kar je napisal Chambers: *»pristranskost je opredeljena kot enostranski nagib v mislih: predsodek ali vsak poseben vpliv, ki vpliva na um«* (Chamber, citirano po MacGregor, 1997: 1) Ali kot je bilo zapisano v angleškem slovarju BBC-ja: *»nekdo, ki kaže pristranskost, je nepravilčen pri svoji sodbi ali odločitvah, ker na njih vplivajo njihova mnenja, namesto dejstva.«* (BBC, citirano po MacGregor, 1997: 1)

Postavljam hipotezo, da ima televizija z dnevno informativnimi oddajami veliko možnosti za pristransko medijsko poročanje. Diplomsko delo bo teoretične narave, saj se bom osredotočila predvsem na prebiranje in raziskovanje pisnih virov, torej na literaturo z ustrežno tematiko. Da potrdim ali ovržem svojo tezo, bom raziskovala in sledila korakom nastanka dnevno informativne oddaje ter na ta način ugotavljala, kje vse se lahko pojavijo možnosti za pristransko poročanje.

2. TELEVIZIJA

Brez dvoma lahko rečem, da je bil prihod televizije v življenja ljudi nekaj revolucionarnega. Še nikoli prej ni bilo občinstvu, željnih informacij, dana priložnost, da simultano spremljajo tako zvok kot sliko, ki sta usklajena in dopolnjujeta drug drugega.

20. stoletje je torej na področju tehnologije prineslo pravo novost, ki se je močno zasedrila v vsakdan ljudi, verjetno tako tiho in neopazno, da sploh niso opazili, kdaj je gledanje televizije postalo vsakodnevna rutina. *»Namreč gledanje televizije sodi med tiste rutine vsakdanjega življenja, za katere se nam dozdeva, da jih opravljamo, kakor pač jih, popolnoma suvereno v okviru dnevnega razporeda opravil.«* (Vogrinc, citirano po Laban, 2007b: 10) Tako kot radio je namreč tudi televizija hitro postala obvezna oprema vsake dnevne sobe. Čeprav so sprva stale skoraj toliko kot majhen avto, to ni vplivalo na njihovo prodajo in proizvodnjo. Obe sta namreč strmo naraščali, saj je bilo povpraševanje vedno večje. Hkrati s tem pa se je seveda spremenila tudi prvotna podoba televizije. Če je imela na začetku le majhen ekran in poleg ogromno dodatnih delov, danes ne vidimo nič od tega. Torej sam zunanji izgled je šel skozi pravi proces sprememb, hkrati s tem pa se je spremenil tudi sam prikaz slike, kakovost zvoka ter nasploh celotna zasnova televizijskega programa.

Spremembe, ki jih je doživela televizija so nedvomno odraz njene vsakodnevne množične uporabe ter vpliva, ki ga je ustvarila na življenja gledalcev. Omenila sem že, da je televizija kmalu po svojem pojavu postala stalnica v družinskem življenju. Namreč ni bila samo množični medij, ki je vsak dan prinašal sveže novice. Bila je tudi svet nadaljevanj, športnih dogodkov, kuharskih oddaj, otroških programov ter najpomembnejše, bila je svet dogodkov, ki so jih prenašali v živo. Torej za vsakega člana družine se je našla vsebina, ki je pritegnila njegovo pozornost. Sčasoma so začeli predvajati oddaje tudi ob točno določenem času, ki so bile namenjene točno določeni ciljni skupini. Na primer oddaje za gospodinje so predvajali v času, ko so bile te doma in so pripravljale kosilo, otroški program se je predvajal pred spanjem in podobno.

Kot sem že omenila pa je bilo tisto, kar je televizijo naredilo tako posebno, prenašanje dogodkov v živo. To je namreč pomenilo, da gledalci istočasno prejmejo tako sliko kot zvok nekega dogodka. Menim, da si je ravno s tem, ko naj bi prenašala dogodke v živo, kot so se zgodili, utrla pot v domove vseh družin. (Luthar, 1992: 17) Gledalca preprosto preplavi občutek realnosti, kot da je ravno v tem trenutku na licu mesta dogajanja, v resnici pa udobno sedi na

kavču. Z možnostjo prenosa v živo, ki je vseboval tako zvok kot sliko, je nudila popolnoma novo izkustvo realnosti, ki je ni doslej nudil še noben množični medij.

Prenos dogodkov v živo je torej prinesel novo izkustvo realnosti. Gledalcem pa je bil predstavljen tudi nov način zasebnega, ki ima določene vidike družbenega. Čeprav spremljamo oddajo v svojem zasebnem okolju, torej v domači dnevni sobi na fotelju, nas ta oddaja povezuje z vsemi ostalimi gledalci, ki jo istočasno spremljajo. Televizija je spremenila razmerje med zasebnim in javnim. Ponudila nam je preživljanje prostega časa v zasebnem okolju, hkrati pa nas s svojim programom povezuje v določeno skupino gledalcev. Če citiram Lutharjevo: *»Televizija je na novo oblikovala odnose med domačo in javno sfero. Ne ulica, športno igrišče, trg, gostilna, parlament, kinodvorana, gledališče, temveč televizija je tista, ki oblikuje javne dogodke v privatnosti dnevne sobe. Zgodovina televizije je pravzaprav zgodovina spreminjanja odnosov med privatno in javno sfero.«* (prav tam, str. 100)

3. TELEVIZIJA IN NOVICE

Del televizijskega programa, na katerega se osredotočam sama, so predvsem novice oziroma dnevno informativne oddaje, ki svojim gledalcem vsak dan prinašajo sveže novice tako iz tujine kot domačega okolja. Omenila sem že pomemben vidik televizije, torej možnost prenosa v živo. Za dnevno informativne oddaje je to izjemnega pomena, saj lahko na ta način gledalcem med samim potekom oddaje zagotovijo spremljanje dogodkov v živo, še posebej to pride prav v primerih odmevnih novic. Namreč s tem, kot pravi Lutharjeva TV dnevnik določa, kaj tisti dan predstavlja zunanjo, golo resničnost. (prav tam, str. 17)

Tu pa lahko vidimo že prve možnosti za pristransko medijsko poročanje. Če pogledamo televizijo kot tako, ima ogromno prednosti pri prinašanju in zagotavljanju bolj kakovostnih novic svojim gledalcem. Namreč ima možnost simultane prenosa slike in zvoka, ki ju nista imela ne časopis, ne radio. Torej gledalcu res lahko zagotovi največ podatkov. Na primer slikovni material nekega dogodka ter hkrati intervjuje oseb, kjer imamo tako vizualen kot zvočni posnetek. Vendar pa je potrebno upoštevati dejstvo, da televizija deluje na principu montaže oddaj tako, da te ustrezajo samemu televizijskemu programu. Vsaka izmed oddaj, ki jo spremljamo, je bila posneta vnaprej, bila je v procesu montaže, doživela je skrajšave in podobno. Nič drugače ni z dnevno informativnimi oddajami, ki gledalcem prinašajo dnevno sveže novice. Tudi one imajo določen časovni okvir znotraj samega televizijskega programa,

kateremu morajo ustrezati. To pomeni, da so tudi same podvržene montaži ter obdelavi slikovnega in zvočnega materiala.

Iz tega lahko izvzamemo, da čeprav nam televizijske dnevnoinformativne oddaje poročajo o aktualnih novicah, nam v bistvu le poročajo o rekreaciji družbene realnosti. Gledalci nikoli nismo prejemniki surove oblike zvočnih ali slikovnih posnetkov, vedno dobimo produciran, obdelan končni rezultat. Torej to pomeni, da imajo tisti, ki imajo kontrolo nad predstavitvijo rekreiranih oziroma obdelanih posnetkov, kontrolo tudi nad dojemanjem družbenega življenja.

»Dojel sem, kako zares televizija določa tvojo predstavo o resničnosti. Človek nikoli ne ve, česa mu ne pokažejo, kar pa mu pokažejo, se vtisne veliko globlje kot časopisni članek ali radijska reportaža.« (Luyendijk, 2010: 122) Vprašanje, ki ga je potrebno postaviti, je, zakaj se to, kar nam je pokazano na televiziji, v našo zavest vtisne toliko globlje, kot časopisni članek ali radijska reportaža. Zato, ker ima slika veliko večji učinek za razumevanju danega dogodka, saj nam nudi nekakšen vpogled v realnost oziroma gledalcu vzbudi občutek vpogleda v realnost. Slika se nam veliko bolj vtisne v spomin, saj lahko igra na emocionalno ali sentimentalno plat gledalca. Zanj lahko posnetek dogodka pomeni asociacijo na neko drugo podobo, ki je že v njegovi zavesti, in tako v gledalcu vzbudi spomine, občutke, mišljenje ali sočustvovanje. Slika v nas zbudi veliko močnejša čustva, kar posledično spodbudi tudi bolj zavzeto spremljanje dogodka, ki prikazuje realnost.

Prav tako pa danes živimo v svetu, kjer gledalci od dnevno informativne oddaje pričakujejo posnetek dogodka oziroma slikovni material. Od kdaj takšen odnos? Od tistega trenutka dalje, ko so nam televizijske hiše prvič predstavile možnost, da lahko novice vsebujejo tudi slikovni material ter da poročanje ni le monotono branje teksta gledalcem. Od takrat naprej enostavno pričakujemo več, kot le prebrano besedilo, saj v naših mislih le slikovni material predstavlja dovolj verodostojno poročanje oziroma, ko imamo posnetek nekega dogodka, menimo, da smo s tem dobili vse potrebne informacije – saj smo nekaj videli.

Če sem trdila, da ima televizija kot množični medij prednosti pri zagotavljanju bolj kakovostne informativne vrednosti novic, lahko trdim tudi, da to svojo prednost s pridom izkorišča za občasno pristransko poročanje, do katerega pride zaradi različnih dejavnikov o katerih bo govora v nadaljevanju. Televizija ima torej prednost slike, posnetkov, različnih kadrov, zvočnega materiala, prednost montaže, rezov in podobno. Seveda imajo tudi drugi mediji možnost pristranskega poročanja, a menim, da televizija predvsem s slikovnim materialom na tem področju konkurira ostalim.

Namreč ob pojavu televizije v 20. stoletju so se pojavili očitki, da gre za enega izmed prvih množičnih medijev, ki izkrivlja pravo in pristno obliko komunikacije. Tukaj pod pravo in pristno obliko komunikacije razumem komunikacijo iz oči v oči. Hkrati s tem, ko naj bi televizija odvzela to pristnost, pa naj bi se polastila tudi izkrivljanja novic ter poročanja o vsakdanjem dogajanju. Svoj sloves si je nedvomno popravila s prenašanjem dogodkov v živo, ki so gledalcem vzbudili občutek pristnosti. Če smo v vlogi gledalca in ravno spremljamo poročila tistega dne, potem pa nenadoma preklopijo na dogajanje v živo, se počutimo kot, da smo osebno na mestu dogodka. Ravno ta občutek nam vzbudi popolno zaupanje v izbran televizijski program oziroma dnevno informativno oddajo, da nam prinaša najbolj sveže in relevantne novice. Le kako nam ne bi, če so ravnokar prenašali v živo iz mesta dogajanja, kar pomeni, da se za svoje občinstvo nedvomno zelo trudijo.

»Neki prijatelj me je vprašal, kako to, da sem med intervjuji v živo vsako uro in brez oklevanja vedel odgovore na vsa vprašanja. Na moj odgovor, da se o vprašanjih vnaprej dogovorimo, sem prejel elektronsko sporočilo, polno psovk, kajti prijatelj se je zavedel, česar sem se pred njim tudi jaz. Že desetletja je po poročilih gledal in poslušal gledališke uprizoritve.« (prav tam, str. 30)

Televizijske novice morajo vedno znova vzdrževati svojo tako imenovano dobro podobo, čeprav so vedno pogosteje na udaru kritik, ki letijo predvsem na račun pristranskosti oziroma premajhne merice nevtralnosti. Če citiram:

»V nasprotju s trditvami, konvencijami in kulturo televizijskega novinarstva, novica ni nevtralen izdelek. Televizijske novice so kulturni artefakt; gre za zaporedje družbeno proizvedenih sporočil, ki nosijo številne kulturno prevladujoče domneve naše družbe. Vse od naglasa novinarjev pa do njihovega besednjaka, do kotov kamere, do tega od koga so prejeta vprašanja, do tega kakšna vprašanja so zastavljena in da so že šla skozi predhodno selekcijo. Novica je zelo posredovani izdelek.« (GUMG, citirano po MacGregor, 1997: 135)

Zakaj pa se ravno v primeru televizije in televizijskega poročanja pričakuje večjo mero nepristranskosti? Zakaj nekoliko bolj skozi prste pogledamo pri poročanju časopisov ali radia. Menim, da se je to večje pričakovanje pojavilo predvsem zato, ker smo danes s televizijo v nekoliko bolj osebni odnosu zaradi njene funkcije slike in zvoka. Namreč televizija ima to prednost, da nam predvaja oboje oziroma da nam kot gledalcem predvsem zagotovi tako sliko oziroma vizualno predstavo kot zvočni material nekega dogodka. S tem, ko nam je sama ponudila to možnost, smo jo gledalci z obema rokama tudi pograbili in se je trdno držimo. Ker

pa velja splošno prepričanje, da slika ne laže – čeprav vemo, da to ni popolnoma res, saj slika dobi svoj pomen »resnice« šele, ko jo postavimo v kontekst z izbranimi besedami. Torej slika brez besedila ne pomeni nič. Oziroma besedilo, ki opisuje sliko, to sliko postavi v kontekst v katerem bomo nato tudi razumeli dogodek, ki ga slika opisuje. Če pa slika v svoji spremljavi nima nobenega besedila, pa je gledalec prepuščen lastni interpretaciji dogodka. Če se sedaj vrnem k temu, da nekako velja prepričanje, da slika ne laže, nam lahko to odgovori na vprašanje, zakaj ravno od televizije in televizijskega poročanja pričakujemo večjo mero nepristranskosti. Zato, ker ima televizija pri poročanju možnost, da gledalcem zagotovi tudi slikovni material nekega dogodka in potemtakem torej nima izgovora oziroma opravičila, da bi bilo njeno poročanje pristransko. Zaradi njene funkcije na primer prenosa dogodkov v živo, posnetka bombnega napada, posnetka osvobojenih žrtev, smo do nje toliko bolj kritični, da se drži neke mere nepristranskosti, kot do ostalih medijev poročanja. Ravno zaradi te njene funkcije pa ima televizija tudi možnost, da je lahko vzpostavi bolj osebni odnos s svojim občinstvom. Kot gledalec imaš občutek, da voditelj oddaje govori zate in je njegova pozornost posvečena samo tebi, da sta zaprta v nekem mehurčku zaupnosti. Tako je televizija lahko vzpostavila odnos zaupanja s svojimi gledalci, zaradi katerega od nje pričakujemo enako mero zvestobe do nas, kot jo imamo mi do nje.

4. DNEVNO INFORMATIVNE ODDAJE

Dandanes je ponudba televizijskih programov neskončno dolga in za vsakega gledalca se zagotovo najde primerna vsebina. Nekateri se izključno osredotočajo na dokumentarce, nekateri na kuharske vsebine, spet drugi imajo celodnevni program serij in nadaljevank, nekateri programi pa imajo vsebino bolj razgibano. Brez dvoma pa lahko rečemo, da je »*ni televizijske postaje, ki bi bila najbolj gledana na svojem področju oddajanja, če ni tudi njen informativni program najbolj gledan. Namreč televizijske informativne oddaje so v večini evropskih držav najbolj gledane oddaje. V času osrednjih informativnih oddaj je pred televizijskimi sprejemniki največje število gledalcev.*« (Perovič in Šipek, 1998: 83)

Ni težko razumeti, zakaj je ravno v času informativnih oddaj gledanost največja. Kot sem že omenila je dandanes ponudba res raznolika in možnosti je nešteto. A ravno informativne oddaje so tiste, ki privabijo največ gledalcev. Ljudje smo radi na tekočem z dogajanjem po svetu in v naši bližnji okolici. Tako preprosto je to razložiti. Večino nas verjetno pritegnejo oddaje, ki

nam povedo nekaj novega, izvemo nove informacije ter smo seveda seznanjeni z aktualnim dogajanjem.

Informativne oddaje se lahko med seboj tudi notranje vsebinsko razlikujejo. Nekatere so bolj dokumentarne narave, poznamo pa tudi bolj kratke, ki le na hitro povzamejo najnovejše novice. Informativne oddaje, ki nedvomno pritegnejo največ občinstva, so dnevno informativne oddaje. Že samo ime nam pove, da nam predstavijo sveže novice tistega dne. Ker gre za informativno oddajo, ki novice predstavi bolj temeljito in zajema tako dogodke iz tujine kot doma, ji je navadno namenjen daljši časovni okvir, približno 60 minut.

Torej kot sem omenila, gledalce seznaniti z najnovejšimi novicami tako iz domačega kot tujega okolja. Po nekoliko daljšem uradnem delu so nato gledalci seznanjeni tudi z novicami iz sveta kulture in športa, vedno pa sledi tudi vremenska napoved. Tako je znotraj dnevno informativne oddaje pokrit širok spekter poročanja, ki zajame tako politično kot gospodarsko področje, dotakne pa se tudi kulturnega dogajanja. Po končanem ogledu gledalcu verjetno pusti vtis, da je dodobra poučen o aktualnem dogajanju in da je za naslednji dan dobro pripravljen na morebitne pogovore o dani tematiki.

Vsaka dnevno informativna oddaja ima izoblikovan program, ki se ga načeloma drži in od njega le redko odstopa. Sosledje je navadno takšno:

Napovednik, ki naredi uvod v oddajo. Lahko ga zavrtijo pred špico ali pa takoj po špici. V napovedniku so, kot lahko sklepamo iz poimenovanja, napovedane glavne teme poročil, ki bodo tisti večer predstavljene v oddaji. Tu so izbrane le najpomembnejše novice, ki gledalcem na kratko orišejo, kaj lahko pričakujejo od oddaje. Prav tako napovednik vedno vsebuje nekakšno obliko vabila gledalcem.

Prva poročila, ki so na vrsti, **se v svoji vsebini vedno ukvarjajo s ključnimi dogodki dneva.** Lahko gre za najpomembnejše dogodke iz domačega okolja ali pa za odmeven dogodek iz tujine. V vsakem primeru je navadno tematika teh prvih poročil gospodarsko ali politično obarvana, kar pomeni, da ima lahko ta novica signifikanten pomen za večino gledalcev.

V **drugem delu oddaje** pridejo na vrsto nekoliko manj formalne novice. Vsaka oddaja ima tu drugačno zaporedje. Nekateri bodo nadaljevali s poročili iz sveta kulture, nekateri pa s poročili iz sveta športa. Torej zaporedje je tukaj poljubno, saj to ni glavni del oddaje.

V **zaključku** nato sledijo še poročila z lahko in razvedrilno vsebino. Naj bodo to novice iz sveta slavnih, vremenska napoved ali kaj podobnega. V zaključki vedno sledi tudi prijazen pozdrav in vabilo za ponoven ogled poročil naslednjega dne. (prav tam, str. 89)

5. PROCES NASTANKA

Sama dnevno informativna oddaja je sestavljena iz večjega števila novic, ki so bile zmontirane v eno do dve minutna poročila. Ta narejena poročila so nato sestavni deli oddaje, ki si sledijo eno za drugim, glede na stopnjo pomembnosti. Da pa sama poročila nastanejo, je potrebno veliko predhodnega dela. Ena izmed prvih nalog, ki jo je potrebno opraviti, je zbiranje zadostne količine informacij, ki morajo imeti verodostojno ozadje.

5.1. VIR INFORMACIJ

Vprašanje, ki se pojavi, je, od kje novice sploh prihajajo? Kje medijske hiše pridobivajo informacije in kako vedo, da so verodostojne?

Vire informacij v prvi vrsti ločimo na primarne in sekundarne (Erjavec, 1998: 64). Novinar od primarnih virov torej pridobi informacije iz prve roke oziroma pridobi jih sam neposredno. Sekundarni viri pa so tisti viri, ki so že objavljeni in jih novinarji pridobijo s prebiranjem arhivskega gradiva, v knjigah, člankih ali pa jih pridobijo od spoznanj koga drugega.

Brez dvoma je najboljši vir informacij novinar sam, ko opravlja delo na terenu in je osebno na kraju dogodka. Tam lahko namreč pridobi raznolike informacije – tako od strokovnjakov, ki se posebej ukvarjajo z nekim področjem ali pa od domačinov, ki velikokrat vedo povedati več kot uradne osebe. Torej gre za delo, ki zahteva, da si vedno na tekočem z dogajanjem na svojem področju, da imaš vzpostavljeno vezo poznanstev, tako lokalnih kot strokovnih. Kot pravi Boyd: *»novinarji bi morali iti v svojo skupnost, kolikor pogosto morejo. Njihova naloga je, da preslišijo del pogovora, ki sicer ni namenjen njim, ampak jim prinese neko novo informacijo. S tem pa tudi dobijo občutek kaj dejansko prebivalstvo misli o neki situaciji.«* (Boyd in drugi, 2008: 39). Težko pa si vse televizijske hiše privoščijo, da bi imeli novinarje na terenu oziroma boljše rečno dopisnike iz tujih držav. To namreč predstavlja velik strošek, ki si ga lahko dovolijo le večje televizijske hiše. Večinoma se morajo tako zanašati na druge vire informacij.

Najpogostejši vir informacij za sveže dnevne novice so tako tiskovne agencije. *»Tiskovne agencije so novinarske hiše, ki zbirajo najrazličnejše informacije iz različnih koncev sveta in jih potem posredujejo lokalnim novinarskim hišam.«* (Perovič in Šipek, 1998: 55) Tiskovne agencije torej predstavljajo nekakšen velik zbiralnik, kamor se stekajo vse novice sveta. In ravno tako, kot so središče kamor se vse steka, so tudi glavno središče, iz katerega informacije potujejo v svet. *»Med novinarji, bralci in gledalci imajo tako precej velik ugled, saj to kar javijo agencije v večji meri tudi drži. Prav tako je njihova naloga, da obveščajo novinarske hiše o vsem, kar se v svetu dogaja, in na ta način omogočajo novinarskim hišam samostojno odločitev o tem kaj želijo objaviti in kaj ne.«* (Perovič in Šipek, 1998: 55). Čeprav so glavni vir vseh informacij, si torej ne lastijo pravice, da bi predhodno presejali med dogodki in odločili, kaj bodo posredovali naprej. Res je, da niso vse novice enako relevantne za vse medijske hiše, ampak na ta način je vseeno njim prepuščena možnost izbire. Dobra stvar tiskovnih agencij je tudi njihova objektivnost, saj se te striktno držijo in nikoli ne podajo lastnega komentarja o nekem dogodku.

Med najbolj znane tiskovne agencije štejemo: Reuters, United Press International (UPI), Agence France Presse (AFP) ter Associated Press (AP). (Erjavec, 1998: 65) Vse izmed naštetih imajo svoje centrale, iz katerih nato pokrivajo dogajanje na tem mestu. Prav tako pa imajo pregled nad dogodki celega sveta, kar jim omogočajo številni dopisniki povsod po tujini. Njihova naloga je, da agencijam zagotovijo sveže informacije vsak dan. Kadar recimo pride do nepričakovanega dogodka, agencije svoje naročnike o tem nemudoma obvestijo. Načeloma le z enim stavkom, ki na kratko povzame zadevo toliko, da vedo kaj se je zgodilo. Kasneje, ko imajo zbranih več informacij, ki so bolj podrobne in obsegajo več podatkov, pa jim posredujejo tudi te. (Perovič in Šipek, 1998: 57)

Poznamo tiskovne agencije, ki svoja poročila posredujejo v pisni obliki, prav tako pa poznamo posebne agencije, ki televizijskim hišam zagotavljajo še slikovni material dogodkov celega sveta.

»Agencije, ki imajo svoje snemalne ekipe z novinarji po svetu so predvsem: video servis Reuters, AP TV in WTN. Tipična video agencijska vest je dolga okoli minuto in pol in jo sestavljajo slika, mednarodni ton in izjave. Video agencijska vest torej ni izdelano poročilo, ampak je t.i. grob, nezmontiran slikovni material. Vsaka televizija potem na podlagi slike in spremnega teksta naredi svoje lastno novinarsko poročilo.« (prav tam, str. 60)

Tudi v primeru agencij, ki primarno zagotavljajo predvsem slikovni material, se držijo načela objektivnosti oziroma ne posredujejo materiala z dodano osebno noto. To je namreč zelo pomembno, saj je na ta način medijskim hišam prepuščena lastna izbira in volja pri oblikovanju končnega izdelka.

Poleg pridobivanja novic in informacij iz tiskovnih agencij pa je pomembno, da imajo televizijske hiše tudi lastne vire informacij. Tem osebam pravimo informatorji. Nanje se zanašajo novinarji, ko želijo pridobiti določene informacije, za katere vedo, da so verodostojne. Kot sem že omenila je tako za novinarje zelo pomembno, da si pri svojem delu ustvarijo dober krog poznanstev in vez, na katere se lahko zanesejo.

Med novinarji in informatorji obstaja poseben odnos, ki temelji na pravilih, katerih se je potrebno držati predvsem zato, da se zgradi dober odnos medsebojnega zaupanja. Gre namreč za pravila, kako lahko novinarji poimenujejo svojega informatorja glede na različne okoliščine:

- **on the record:** nekdo je novinarju povedal informacijo in novinar lahko to informacijo takoj objavi, tako da tudi napiše polno ime informatorja
- **off the record:** informator pove pomembno informacijo, ki jo lahko novinar objavi (pred tem seveda preveri), vendar tako, da ne izda točnega imena informatorja (uporabi fraze, kot so: v krogih blizu vlade, ali iz predsedniških krogov ali po hodnikih parlamenta)
- **off off the record:** informator pove pomembno informacijo, ki pa je v nobenem primeru ne sme objaviti ali preveriti na kakšnem drugem naslovu. Torej je to informacija, ki je le za njegovo vedenje.

(prav tam, str. 62)

5.2. KDO VSE JE DEL EKIPE?

Da vse poteka nemoteno, je potrebno usklajeno delovanje celotne ekipe. To zajema tako glavne voditelje, voditelje športnih novic, urednika ter vse do montažerja. Torej vsak igra svojo vlogo pri nastanku dnevno informativne oddaje.

Dnevni urednik je oseba, ki vsak dan skrbi za sprejemanje odločitev o vsebini, produkciji in estetskem oblikovanju programa. Njegovo delo se začne pred vsemi drugimi, saj je on oseba, na katero se tokom dneva vsi obračajo z morebitnimi vprašanji o vsebini, načinu produkcije, montaži in podobno. Njegova naloga je, da ima dober pregled nad dnevnimi novicami tako

doma kot po svetu, saj je on tisti, ki novinarje usmeri na pravo pot pri iskanju novic. Da lahko svoje delo dobro opravlja, mora imeti tudi vrsto let predhodnih izkušenj z novinarskim delom – torej najprej je bil tudi sam novinar na terenu in po dolgih letih nabiranja izkušenj je lahko postal urednik. Dnevni urednik je torej oseba, ki kreira vsebinski načrt oddaje, razporedi naloge med novinarje ter snemalne ekipe, določi, na kakšen način in v kakšni luči bo določena novica prikazana, na koncu pa je tudi oseba, ki nadzoruje celotno produkcijo oddaje. (prav tam, str. 100)

Dnevni urednik je torej oseba, ki sprejema končne odločitve. Seveda ima tudi on nadrejenega, to je direktor medijske hiše. Ampak v sklopu dnevno informativne oddaje je urednik oseba, ki pove kako mora biti kaj strojeno. Ko se torej vprašamo, kdo je tisti, ki odloči katere novice bodo gledalcem prikazane danes, sedaj poznamo odgovor. Kot sem že omenila je njegova naloga, da ima konstanten pregled nad novimi informacijami, aktualnimi dogodki in podobno. Tako je urednik tisti, ki spremlja tiskovne agencije in agencije, ki prinašajo slikovni material. Če smo v začetku dela ugotovili, da se tiskovne agencije držijo načela objektivnosti in informacijam ne dodajajo osebne note ter če se agencije s slikovnim materialom držijo načela, da le tega posredujejo v pravi, surovi obliki brez predhodne montaže, potem je oseba, ki ves ta material spremeni in obdela, ravno dnevni urednik. On je tisti, ki preseje informacije tiskovnih agencij ter odloči, katere izmed njih bodo postale material za novice oziroma jih razdeli med novinarje, da naj dano novico bolje raziščejo. Tako je nešteto novic, ki vsak dan ne pridejo skozi »sito« in zanje nikoli ne izvemo.

Tu pa se pojavi že prvi vidik pristranskega medijskega poročanja. Če citiram Hoggarta, ki pravi: *»smisel urednikov kaj je novica in kaj ne, je nekako kulturno pogojen. Vidimo, da prikaz novic ni neposreden odraz realnosti, saj uredniki namreč z načinom izbora in uvrščanjem novic, gledalcem strukturirajo realnost.«* (Hoggart, 2004: 54) Seveda je nemogoče, da bi v eno urni dnevno informativni oddaji gledalcem sporočili vse novice tistega dne, tako iz domačega okolja kot iz tujine. Dejstvo je, da je potrebno narediti ožji izbor. Vseeno pa lahko pri procesu izbora novic za tisti dan, prevladajo določene osebne preference. Možno je tudi, da ima celotna medijska hiša, katere dnevno informativna oddaja to je, določeno politično orientacijo ali kakšno družbeno prepričanje, in je to razlog, zakaj nekatere novice pridejo skozi in nekatere ne. Torej kot gledalci televizijskih novic se moramo zavedati, da so le te vsak dan izbrane izmed mnogoterih s strani ene ali peščice oseb, ki v našem imenu odločijo, o čem bomo tisti dan informirani. O samih morebitnih razlogih in preferencah, zakaj imajo nekatere novice oziroma tematike prednost pred ostalimi, bo povedano še nekoliko kasneje.

Naslednji pomemben član ekipe dnevno informativne oddaje je **producent**. Njegova glavna naloga je urejanje financ in produkcijsko načrtovanje. S tem skrbi, da lahko delovni proces vsak dan poteka nemoteno. Skrbi za celotno letno finančno načrtovanje. Torej za letni proračun, plače, potne stroške, darila in podobno. Poskrbi pa tudi za načrtovanje produkcijskih kapacitet, v kar mora šteti koliko snemalnih ekip potrebujejo v službi, koliko montažerjev ter koliko članov ekipe je potrebnih v studiu. Torej glavna naloga producenta je, da vse teče brez problemov ter da ima ekipa brezhibne pogoje za delo in se ukvarjajo le z vsebinskimi vprašanji. (Perovič in Šipek, 1998: 101)

Organizator skrbi za nemoten potek dela ter skrbi, da vse teče po planu brez zaostankov. Vse kar je naročeno s strani dnevnega urednika, mora organizator poskrbeti, da bo izvršeno. Njegova naloga je, da vedno ve, kje se nahajajo novinarji in kaj so njihove zadolžitve za tekoči dan. Pod nadzorom mora imeti tudi snemalne ekipe in pravilno mora uskladiti delovne urnike novinarjev in snemalcev. Torej koliko časa potrebujejo, da pridejo na kraj dogodka, koliko časa bodo potrebovali, da nekaj posnamejo in koliko časa bo nato trajalo, da to pride do montaže. (prav tam, str. 101)

Brez **novinarjev** oziroma **poročevalcev** seveda ne bi šlo. Njihova glavna naloga je, da skupaj s snemalno ekipo pripravijo poročilo o določenem dogodku. S strani dnevnega urednika in organizatorja prejmejo navodila, o katerem dogodku bodo poročali tisti dan, kakšne kadre naj s snemalno ekipo posnamejo, koliko intervjuvancev naj pridobijo za izjave in podobno. Torej v večini primerov ni poročevalec tisti, ki se odloči, kako bo poročilo narejeno. Še posebej, če gre za poročevalce, ki delo opravljajo v domači državi. Seveda tudi dopisniki iz tujine dobijo navodila od urednikov, kakšno vsebino si želijo, a vseeno imajo tam nekoliko bolj proste roke, predvsem zaradi včasih nepredvidljivih okoliščin. Ne glede na situacijo naj bi poročevalci v prvi vrsti sledili navodilom urednika, a seveda to ni vedno mogoče. Kot sem že omenila včasih nastopijo nepredvidljive situacije, kjer se morajo ravnati po lastni intuiciji. (prav tam, str. 102)

Prav tako kot so pomembni novinarji, je pomembna tudi **snemalna ekipa**. Celotno snemalno ekipo sestavljajo poročevalec, snemalec in asistent snemalca. Za dobro opravljeno delo je seveda ključnega pomena dobro sodelovanje celotne ekipe. Da lahko snemalec dobro opravi svoje delo, je zanj zelo pomembna predhodna izobrazba na njegovem področju. To pomeni, da je svoje znanje pridobil s študijem na fakulteti, ki je predvsem specializirana za program filma in televizije. Prav tako mora imeti dobro razvit smisel, da začuti sliko ter osebe, kraj ali dogodek, ki ga snema. Vedeti mora, kdaj ujeti pravi trenutek, ki bo ključen za dobro pripoved novice, da bo ta gledalcem prikazana najboljše kar se da. Poleg tega pa se mora seveda dobro

spoznati tudi na kamero in ostalo orodje, ki ga uporablja. Samo delo je seveda tako psihično kot fizično naporno. Gre namreč za delo na terenu, kjer verjetno pogoji niso vedno najbolj človeku prijazni. Kot sem že omenila mora biti snemalec tudi v konstantni pripravljenosti, da ujame pravi kader oziroma trenutek, za katerega navadno nima prav veliko časa. Da lahko snemalec dobro opravi svoje delo, je nujno tudi dobro sodelovanje celotne ekipe. Torej novinar mu mora predhodno povedati, kaj od njega pričakuje, asistent pa mora biti vedno v stanju pripravljenosti za morebitno asistenco. (prav tam, str. 103)

Zadnji, a zato nič manj pomemben del ekipe, je **montažer**. Tako kot vsi ostali mora biti tudi on dobro izšolan na svojem področju. Poleg same ustrezne izobrazbe so seveda pomembne tudi izkušnje, ki jih pridobi tokom dela. To je eden od poklicev, kjer pravo učenje nastopi šele ob opravljanju le tega. Za montažerja je ključnega pomena, da čuti pravi ritem vsebine, ki jo montira. Vedeti mora, kako v celoto povezati prikazane emocije na posnetku, odmevne besede, ki so bile izrečene, kako pravilno umestiti napisano besedilo in podobno. Vsega dela seveda ne opravi sam, saj glavna navodila, kako naj poročilo zmontira dobi od urednika. Tukaj lahko zopet nastopi čarovnija pristranskosti. Namreč pri procesu montaže obstaja nešteto možnosti, kako lahko en in isti dogodek prikažemo v popolnoma drugačni luči. Veliko vlogo igrajo tudi izseki, kar pomeni, da lahko na primer iz nekega intervjuja izvzamemo le nekaj sekund pogovora, ki lahko nato popolnoma spremenijo prvotni kontekst. Torej vidimo, da proces montaže odigra ključno vlogo pri izgledu končnega izdelka. (prav tam, str. 106)

6. DELO NOVINARJA

Za novinarja verjetno lahko rečemo, da nikoli nima ustaljenega urnika. Vedno mora biti na preži za novimi odmevnimi novicami, do kateri se ni še nihče dokopal. Vsak dan predstavlja nov začetek, saj ima vsak dan možnost, da se izkaže in pripravi najboljše poročilo za dnevno informativno oddajo. Prav tako pa vsak dan predstavlja novo tekmovanje s sodelavci, ki se nikoli ne konča, saj moraš trdno delati, da te ne pokosi konkurenca. Gnati ga mora želja po odkrivanju novega, saj mu ravno radovednost, ki je nikoli ne poteši, zagotavlja mesto med novinarji, ki jih štejejo med odlične. Kot pravi Letica: *»dober novinar se zaveda, da ni mogoče predvideti vseh pomembnih dogodkov in informacij, ki se dogajajo skozi dan in noč, v njihovem kraju, državi ali po svetu. Vseeno pa se zaveda, da je vedno nekaj o čemer je vredno in pomembno obvestiti svoje gledalce.«* (Letica, 2003: 76) Iz tega lahko razberemo še eno lastnost,

ki jo mora imeti vsak, ki opravlja novinarski poklic in to je želja po odkrivanju resnice in želja, da to resnico, takšno kot je v svoji surovi obliki, predstavi ostali širši javnosti.

Ustaljeno delo ni to niti v vsebinskem smislu. Namreč dodeljene so mu lahko najrazličnejše tematike in pogosto se te ne ponavljajo. En dan lahko poročajo o športnem dogodku osnovne šole, naslednji dan pa jih čaka poročanje o dogajanju v državnem zboru. Tako morajo hitro osvojiti znanje prilagajanja različnim situacijam, na katere jih prej nihče ne pripravi. Šele po dolgoletnih izkušnjah lahko postanejo poročevalci in poznavalci le določene tematike ali pa so lahko tudi dopisniki iz tujih krajev, za prav tako eno specializirano tematiko.

Tako kot ima novinar sam željo po tem, da bi v uredništvo vsak dan prinesel sveže ideje, ima željo po takem uslužbencu tudi dnevni urednik informativne oddaje. Namreč, če kot urednik želiš, da je tvoja informativna oddaja tista med najbolj gledanimi in priljubljenimi, moraš imeti v svoji ekipi zaposlenih tudi najbolj zagnane novinarje, kar jih lahko najdeš.

Čeprav so uredniki tisti, ki imajo konstanten pregled nad domačim in svetovnim dogajanjem, se to početje pričakuje tudi od novinarjev. Njihova naloga je, da so prav tako na tekočem z aktualnimi novicami, da jih samoiniciativno raziščejo in skušajo pripraviti poročilo, še preden mu to naroči urednik. Definitivno je delo novinarja delo, ki ga opravljaš 24 ur na dan. Da lahko svoje delo opravljaš kvalitetno, pa so potrebne tudi nekatere vrline. Adrew Boyd je naštel naslednje (Boyd in drugi, 2008: 4):

- Strastno in neskončno zanimanje za novice in tekoče zadeve, o vsem. Tako o dogajanju v tvojem domačem mestu, kot o dogajanju v tujini.
- Ne smeš verjeti, da je vse kar najdeš na internetu resnično. Moraš biti skeptičen in vedno moraš preveriti kdo je lastnik spletne strani.
- Zavedati se moraš da Google in Wikipedia nista primarna vira za raziskovanje novice, lahko pa ti služita za vodilo ter orientacijo.
- Sposobnost, da ustvarjaš in razviješ lastne ideje ter da preveriš dejstva, s katerimi jih lahko potrdiš.
- Zmožnost, da delaš v skupini, da opravljaš različne vloge ter da si sposoben hitre komunikacije.
- Potrebno je poznavanje zakona ter se zavedati, da ne moreš preprosto pobrati podatka na spletni strani in z njim početi kar želiš.

Poleg naštetih je pomembna vrлина tudi sposobnost natančnega opazovanja okolice ter hitra zaznava potencialne novice. Kot je omenil Boyd, je seveda pomembna komunikativnost, a še

bolj od tega je pomembno, da veš, kako prisluhniti. Na vsakem koraku lahko naletimo na novico, morda ta še ni v svoji pravi obliki in dobimo le košček neke informacije. A dober novinar potrebuje le namig, da začne raziskovalno delo. Seveda so pomembna tudi poznanstva, ki prinesejo dodaten vpogled v dogajanje.

Kot je bilo že povedano novinar svojega dela nikoli ne opravi sam. Izjemno pomembno je dobro ekipno sodelovanje. Če se dobro ujemaš s svojo snemalno ekipo, imaš zagotovljen dober slikovni in zvočni material. Potrebna pa je tudi dobra komunikacija z montažerjem in režisersko ekipo, saj mora le ta vedeti, katere vidike poročila je potrebno izpostaviti in podobno.

Delovni dan novinarja se navadno začne okoli 9. ure na redakcijskem sestanku, kjer je prva točka analiza informativne oddaje prejšnjega dne. Ta je za novinarje izjemno pomembna, saj tu dobijo povratno informacijo o opravljenem delu. Torej, ali je bilo delo dobro opravljeno, in če ni bilo, zakaj ter kako naj stvar izboljša. Nato sledi izbor dogodkov za tisti dan, kjer tudi novinarji povedo, ali oni sledijo kakšni zgodbi ter če je pripravljena za v poročilo. Tako skupaj z dnevnim urednikom in ostalimi pričujočimi na sestanku oblikujejo predviden načrt za informativno oddajo. (Perovič in Šipek, 1998: 173)

Po tem sestanku se dan vsakega poročevalca odvija drugače, glede na nalogo, ki mu je bila tisti dan dodeljena. Čas, da opravijo svoje delo, imajo do približno 17. ure. Nato nazaj v redakciji pregledajo pridobljen material, posnetke ter gradivo in začnejo z oblikovanjem končnega poročila. Napišejo scenarij za montažo, kjer nastane minutno do dvominutno poročilo.

6.1. SLAB ALI DOBER NOVINARSKI PRISPEVEK?

Vprašanje, ki se vedno znova ponavlja je, kako napisati dober novinarski prispevek? In kaj je merilo, da je nekaj dober ali slab prispevek?

Erjavčeva trdi, da brez etičnega novinarstva ni kakovostnega novinarstva. (Erjavec, 1998: 27). Kar torej pomeni, da se morajo novinarji držati določenih etičnih pravil, da je njihov članek dober in kakovosten. Tako kot pri vsakem delu, se morajo tudi pri novinarstvu držati določenih pravil oziroma določenega delovnega kodeksa. Mi kot gledalci in prejemniki novic se zanašamo, da nam novinarji prinašajo resnične novice, takšne kot so v svojem surovem, objektivnem stanju, brez spremenjene ali predelane vsebine. In njihova naloga je, da nam to tudi zagotovijo. Vsaka država pa ima tudi svoj kodeks, katerega so novinarji zavezani spoštovati. Seveda pa čeprav so zavezani k spoštovanju, ni nujno, da je temu vedno tako. A

pomembno je vedeti, da je ravno novinarska etika temelj, na katerem ta poklic stoji ali pa pade. (Letica, 2003: 83)

Torej ena izmed osnov novinarskega dela so etične norme in univerzalen etični kodeks je nujen v novinarski dejavnosti. Le, če se novinarji držijo nekih pravil oziroma upoštevajo dane norme, potem lahko rečemo, da je bilo njihovo delo kakovostno narejeno. Glede na Lambetha naj bi novinarji upoštevali naslednja načela (Lambeth, citirano po Erjavec, 1998: 28):

- **načelo podajanja resnice:** torej natančnost pri poročanju in pri pridobivanju informacij
- **načelo pravičnosti:** bistvenega pomena je novinarjeva nepristranskost. Pod pojmom nepristranskosti se razume: **a)** popolnost informacij, nobena pomembna in bistvena dejstva ne smejo biti izpuščena, **b)** pomembnost informacij, **c)** odkritosrčnost, iskrenost do bralca – da bralca ne namenoma zavajaš, **d)** neposrednost – novinarji ne smejo skrivati svojega mnenja za slabšalnimi besedami
- **načelo svobode:** svoboda v novinarstvu se razume, kot razmere kjer ni nobenih zunanjih ali notranjih pritiskov na novinarje, ki bi omejevale njegovo delo
- **načelo humanosti:** novinar mora nuditi pomoč osebam, ki jo potrebujejo in ne sme povzročiti nobene namerne škode drugim osebam
- **načelo odgovorne svobode govora:** gre za odgovornost, ki jo imajo množični mediji do javnosti

Če povzamem, ob upoštevanju etičnega kodeksa bo imel novinar večje možnosti, da sestavi kakovostno poročilo, ki bo gledalcem prineslo pravo informativno vrednost. Ob spoštovanju načela, da naj podaja samo resnico, se bo torej držal natančnosti pri poročanju in vsaka informacija, ki jo bo podal, bo lahko preverljiva. Namreč Erjavčeva pravi, da je *»točnost najpomembnejša značilnost vsakega prispevka, dolgega ali kratkega, velikega ali majhnega. Vsako ime mora biti napisano pravilno, vsak citat mora vsebovati natančno tisto, kar je bilo povedano.«* (prav tam, str. 75) Če se bo držal načela pravičnosti, se bo držal tudi načela nepristranskosti. Namreč novinar ne sme dovoliti, da bi prevladala njegova osebna čustva, mnenje ali mišljenje. Nikakor ne sme zavajati gledalca ali mu vsiljevati svojega prepričanja. Hkrati s tem pa tudi novinarji ne bi smeli biti podvrženi nikakršnemu zunanjemu vplivu. Torej s strani uredništva in ostale ekipe ne sme biti izvajanega nikakršnega pritiska, saj bi s tem povečali možnost pristranskosti. Novinarjem mora biti zagotovljena svoboda pri raziskovanju. Čeprav je načelo odgovorne svobode govora naštetu zadnje, to ne pomeni, da ni pomembno. Predvsem je pomembno zato, ker novinarjem narekuje odgovornost do javnosti. Torej delo novinarjev je, da do gledalcev niso pristranski, jih ne zavajajo in jim prinašajo resnico.

A vse naštetu so samo načela. Kar pomeni, da so ta načela popolnoma prepuščena individualni interpretaciji vsakega novinarja posebej. Mi kot gledalci in prejemniki novic se seveda zanašamo na novinarje, da se teh načel držijo. A v kakšni meri se lahko držiš načel, ki so tako ohlapno opredeljena? Če pogledam načelo pravičnosti, ki zahteva od novinarjev, da ne smejo izpuščati nobenih pomembnih ali bistvenih dejstev. Kaj sploh lahko označimo kot pomembno ali nepomembno dejstvo? Gre za zelo subjektivno razumevanje, ki je popolnoma odvisno od vsakega posameznika posebej in drugačno pri vsakem posamezniku posebej. Torej ni vsaka informacija enako pomembna za vsakega novinarja. Njegovo razumevanje pomembnega je lahko opredeljeno drugače že zaradi osebnih prepričanj ali pa lahko dogodke filtrira drugače zaradi medijske hiše, v kateri je zaposlen. Kot sem že omenila, ta načela bolj predstavljajo priporočila novinarjem, vsak pa jih seveda lahko interpretira po lastni presoji oziroma jih uporablja vsakič v drugačnem kontekstu, glede na situacijo, v kateri se je znašel.

Poleg vsega naštetega bi lahko rekli, da je za novinarja najpomembneje, da si drži nepristranskosti oziroma objektivnosti. In za mnoge je ravno nepristranskost ključ do dobrega in kakovostnega novinarskega prispevka in samega dobrega opravljenega dela novinarja. Bentele je oblikoval naslednje kriterije, ki naj bi se jih novinarji držali, da bi dosegli objektivnosti (Bentele, citirano po Erjavec, 1998: 35):

- točnost informacij (zahteva po resnici)
- popolnost vesti/poročil glede na dejansko stanje dogodka (zahteva po popolnosti)
- jasna ločitev dejstev od mnenj (zahteva po ločevanju)
- označitev novinarskega vrednotenja (zahteva po preglednosti)
- označitev nasprotujočih si virov informacij (zahteva po preglednosti)
- stvarno in brez čustev napisane vesti/poročila (zahteva po izogibanju čustev)
- uporaba nevtralnih pojmov pri opisu dejanskega stanja (zahteva po nevtralnosti)
- izogibanje uporabe lastnih (političnih) stališč pri izbiri in predstavitvi vesti/poročil (zahteva po izogibanju mnenjskega izkrivljanja)

Torej največja odgovornost novinarja, tako etična kot moralna je, da se drži načela nepristranskosti. Novinar je namreč tista oseba, ki gledalcem zagotavlja novice, komentarje, analize in podobno, o vsakdanjem dogajanju tako doma kot po svetu. S tem, ko se novinar podpiše kot avtor nekega poročila, s svojim podpisom jamči za to, kar je napisano. Jamči, da so dane informacije resnične in preverljive. Jamči, da so jasno ločena dejstva in mnenja. Jamči, da je izdano poročilo plod svobodnega raziskovanja ter da ni bilo ustvarjeno pod nobenim

zunanjim pritiskom. Torej jamči nam prejemnikom teh informacij, da so te nepristranske in resnične.

Kako torej dobimo popolnoma nepristransko poročilo? Definitivno je ena izmed možnosti ta, da dogodek, ki ga obravnavamo, preučimo iz več različnih kotov. Potrebno je pridobiti več različnih mnenj, tako strokovnih kot laičnih. Seveda pa mora biti novinar pri vsem tem sam neopredeljen do dogodka, ki ga obravnava. Da dobimo nepristransko poročilo, se mora novinar zavedati svoje vloge, kot nevtralnega poročevalca. Ko pripravi poročilo, mora uporabljati samo preverljive informacije ter slike in posnetke, ki jih je sam pridobil na terenu.

Zavedati se moramo, da se verjetno noben novinar ne ravna popolnoma po teh naštetih načelih. Težko je v vsaki situaciji uresničiti etična načela, saj lahko vmes pridejo nepredvidljive situacije, nepremišljenost v danem trenutku ali osebne preference. *»Namreč popolna nepristranskost je kot perfekcija, je ideal, za katerega si mnogi prizadevajo, a ga nikoli ne dosežejo. Tudi najbolj spoštovani novinarji so le skupek svojih prepričanj, odnosov do družbe, kulture in vzgoje. Nihče ni brez elementa pristranskosti, vsi jo nosimo v sebi.«* (Boyd in drugi, 2008: 33) Etični kodeksi služijo novinarjem predvsem v moralno pomoč, da vedo, kako ravnati v različnih situacijah, s katerimi se soočajo tokom svojega dela ter da nekoliko omejijo individualno delovanje novinarjev oziroma boljše rečeno, samosvoje ravnanje novinarjev.

6.2. IZOBRAŽENOST NOVINARJEV

Tako kot morajo biti na primer izobraženi profesorji, da kvalitetno opravijo svoje delo, morajo biti ustrezno izšolani ter izobraženi tudi novinarji. Vsak mora biti v svojem poklicu ustrezno strokovno podkovan, da lahko poklic opravlja najbolj kakovostno. *»Torej ključni vidik vsake profesionalne dejavnosti in s tem eden od osnovnih kriterijev zagotavljanja novinarske kakovosti je izobraževanje.«* (Erjavec, 1999: 28)

Izobraževanje navadno pridobimo v ustreznih strokovnih ustanovah oziroma šolah in fakultetah, ki imajo za našo željeno smer strokovno oblikovan študijski program. Tokom študija naj bi pridobili vse ustrezne kompetence in sposobnosti, da bomo ob zaključku študija pripravljeni opravljati delo ter ga opravljati kar se da kakovostno. A v primeru novinarskega poklica ta pot ni tako jasno definirana. Namreč dokler ni specifično zapisano in zakonsko opredeljeno, da mora imeti nekdo za opravljanje poklica novinarja opravljeno tudi določeno

novinarsko izobrazbo, težko rečemo, da so vsi novinarji za svoje delo ustrezno kvalificirani. (prav tam, str. 28)

Kaj pa potem je kriterij, da lahko rečemo, da je nekdo ustrezno izobražen ali kvalificiran za opravljanje novinarskega poklica? Verjetno univerzalnega odgovora na to vprašanje ni. Pogosto izobraževanje za novinarski poklic predstavlja predvsem opravljanje prakse oziroma direktno opravljanje dela. Seveda se lahko teorije naučiš iz knjig, torej kako pravilno napisati članek, sestaviti poročilo in podobne zadeve. A delo novinarja je veliko več kot le to. Kot sem že omenila je to delo eno izmed tistih, kjer se največ naučiš ob neposrednih izkušnjah. Težko se iz učbenikov naučiš novinarske intuicije, načina komunikacije z ljudmi, kako odreagirati ob nepredvidljivih situacijah na terenu in podobno. Novinar mora vedeti, kako nek dogodek raziskat, torej kje začeti s samo raziskavo, katere vse podatke potrebuje za kvalitetno poročilo, vedeti mora, kje bo pridobil ustrezne informacije, na katere vire se lahko zanaša in tako naprej. In edini način, kako se teh stvari naučiš, je, da jih sam izkusiš. Torej, da delo opravljaš na terenu in seveda ob pomoči mentorja, ki te usmerja in daje ustrezne napotke, popravlja tvoje napake, velikokrat pa si prepuščen tudi sam sebi, da dobiš pristno izkustvo.

7. TEHNIČNA OBDELAVA

Celotna dnevno informativna oddaja je sestavljena iz več televizijskih poročil, ki navadno niso daljša od dveh minut. Posamezna poročila sicer povzemajo dogodek, ki se je odvijal veliko dlje časa, a namen poročila je, da nam le tega predstavi v jasno razumljivi skrajšani obliki. Zato mora vsako televizijsko poročilo upoštevati osnovna dramaturška pravila, da bo kar se da dobro in razumljivo ustvarjeno. Začetek poročila mora biti informativen ali zabaven, da pritegne gledalčevo pozornost, sama sredina poročila pa mora vsebovati informacije o zapletu ali vsebini dogajanja ter hkrati pripraviti gledalca na zaključek poročila. Temu strokovno pravijo tudi **osnovni dramaturški lok**, saj z upoštevanjem tega dobimo zanimivo televizijsko poročilo in ne le dolgočasno naštevanje dejstev. Osnovni dramaturški lok je sestavljen iz naslednjih stopenj (Perovič in Šipek, 1998: 64):

- **uvod:** v uvodu povemo in pokažemo osnovne informacije o dogodku, kje in kdaj se dogaja ter kdo so glavne nastopajoče osebe
- **začetek:** čim bolj jasno in slikovito opišemo osebe ali glavne dogodke
- **konflikt:** dogodki so pripeljani do vrelišča, dve osebi soočita svoja mnenja, čim bolj slikovito je treba prikazati boj med različnima stranema

- **iztek:** v izteku ena od strani premaga drugo
- **konec:** na koncu moramo čimbolj nazorno pokazati, katera stran je zmagala

Oseba, ki kreira televizijsko poročilo, ima na voljo le dobri dve do tri minute, kjer mora prikazati omejeno količino informacij. Urejene morajo biti v neko smiselno zaporedje, kjer sta usklajena tako slika kot zvok ter tudi vsi ostali morebitni efekti. Vse skupaj pa mora na koncu tvoriti preprosto razumljivo celoto, ki bo jasna vsakemu gledalcu, ki spremlja dnevno informativno oddajo.

7.1. POSEBNI KADRI IN PROCES MONTAŽE

»Vizualne podobe so ena izmed ključnih posebnosti televizijskega medija, saj pri gledalcu ustvarijo takojšen vtis in omogočajo njegovo takojšnje razumevanje povedanega dogodka.« (Laban, 2007a: 33) O pomembnosti slike in vizualnih podob za prevlado televizije kot množičnega medija je že bilo govora. Ampak to dejstvo je potrebno ponovno poudariti, saj res igra pomembno vlogo. *»Namreč moč televizije je ravno v prenašanju gibljive slike.«* (Perovič in Šipek, 1998: 23) In če tej misli dodamo še misel, da je dobra slika vredna več kot 1000 besed, vidimo, kje se skriva bistvo televizijskih poročil. Imajo prednost prikaza novice s sliko in daljšimi posnetki ter ne samo z besedami. Gledalcem to ponuja večji spekter informacij, vsrkajo lahko boljšo podobo tega, kar se je zgodilo, in posledično lahko to dogajanje tudi bolje razumejo. Pogosto pa pride do zlorabe elementa slike v namene pristranskega poročanja.

Uredniki igrajo ravno na ta aspekt slike, da ji gledalci verjamejo in zaupajo, saj naj bi prikazovala realno dogajanje, ki ga ni mogoče ponarediti. Večina pa se jih verjetno ne zaveda, da so vsi prikazani posnetki podvrženi procesu montaže. Prav tako jih že v samem začetku posnamejo pod določenimi kadri, ki lahko marsikaj prikažejo v drugačni luči, kot ta v resnici je.

Velja pravilo, da naj bi pri televizijskem poročilu novinarji povedali, kaj se je zgodilo, tako dobro s sliko kot tudi z besedami. Nujno je namreč dobro ujemanje in dejstvo, da morata slika in zvok drug drugega dopolnjevati skupaj z vsemi ostalimi efekti. Sam posnetek nam o dogajanju še ne pove veliko. Ravno spremljevalna beseda novinarja ali dodano besedilo v posnetku ga postavi v kontekst. Skupaj s tem, kot sem že omenila, pa pomembno vlogo odigrajo tudi različni kadri. Omogočajo nam lažji prikaz dogodka na način, ki ga želimo interpretirati.

Poglejmo si torej kaj pomenijo različni kadri, na primeru človeka (Perovič in Šipek, 1998: 25–26):

- **total:** je kader, v katerem človeka vidimo celega, od nog do glave, na dnu in na vrhu slike pa je še precej praznega prostora
- **splošni plan P0:** človeka pokažemo celega, na dnu in na vrhu slike ni praznega prostora
- **daljni plan P1:** človeka pokažemo od kolen do glave; včasih ga imenujemo tudi tričetrtinski kader, popularno ime tega kadra pa je ameriken.
- **srednji plan P2:** je kader, v katerem človeka pokažemo od popka do glave (klasičen kader za pogovor, kadar intervjuvanec sedi)
- **bližnji plan P3:** človeka pokažemo od prsi do glave
- **veliki plan P4:** pokažemo človekovo glavo in manjši del vratu
- **bližnji veliki plan – detajl:** pokažemo človeški obraz

Torej total je kader, ki nam prinese največ informacij, saj zajeme najbolj širšo možno sliko. Že srednji kader nam pove manj oziroma nam da manj informacij. Najmanj od informacij od vseh kadrov pa nam da detajl, saj sliko popolnoma približa in ne pokaže nikakršnega ozadja.

Ni pa pomemben samo kader ampak tudi sama kompozicija slike. Namreč s pravilno kompozicijo omogočimo gledalcem čim bolj jasen vpogled v sporočilo in bistvo slike. Najpomembnejše je to, da gledalcu kažemo samo tisto, kar želimo, da vidi, oziroma tisto, kar je najbolj pomembno za zgodbo, ki jo televizijsko poročilo pripoveduje. Paziti moramo, da niso prisotni nobeni moteči elementi, ki bi lahko odvrnili pozornost gledalca. (prav tam, str. 28)

Torej mi kot gledalci zaupamo v verodostojnost slike. A zgornji opis možnih kadrov nam pove precej drugačno sliko. Namreč, čeprav je novinar na terenu s snemalno ekipo in pridobi posnetek iz kraja dogajanja, nikdar ne more zajeti celotnega dogajanja. Posnamejo tisto, kar se jim zdi relevantno ali to, kar jim je naročil urednik. Pogosto je torej lahko iz posnetka nekaj izvzeto namenoma ali ponesreči. Na primer, če snemalec v kader ujame množico rajajočih, je lahko potem v poročilu to interpretirano in posplošeno na celoten narod. Popoln primer tega je opis Jorisa Luyendijka o dogajanju v Bagdadu. Namreč dve televizijski postaji sta predvajali isti posnetek, le v drugačni montaži. Ameriški CNN je prikazoval, kako vriskajoči Iračani na Rajskem trgu prevračajo spomenik Sadama Husein ter vzklikajo zahvale predsedniku Bushu. Medtem pa je na arabski mreži Al Džazira krožil posnetek istega dogajanja na Rajskem trgu, kjer so lahko videli, kako ameriški vojaki vržejo ameriško zastavo čez Sadamov spomenik, a jo nato hitro umaknejo. Od rajajočih Iračanov, ki so vzklikali za CNN, pa se je tukaj videlo, da je

šlo le za majhno množico, katero je večina ljudi le opazovala in se jim ni pridružila. (Luyendijk, 2010: 15) Priznal je tudi: *»da je pisal o »besnih moških«, ki zažigajo zastave in skandirajo gesla, ni pa bilo prostora za to, kaj se dogaja zunaj tega kadra. Na fotografijah ali televiziji se je zdelo, da gre za ljudsko množico, na kraju samem pa si videl, kako bore malo moških se je zbralo in da so kot na ukaz prižgali vžigalnike šele, ko so se vklopile kamere, nato pa so odšli domov jest.«* (prav tam, str. 43)

Torej vse, kar vidimo, težko predstavlja realnost oziroma boljše rečeno vidimo skonstruirano realnost. Gledalci smo prepuščeni rokam urednikov, novinarjev, montažerjev in grafikov. Vsa navodila in priporočila, kako naj poteka tehnična izdelava ali s katero tehniko naj novinarji pridobijo informacije, se pri delu pomešajo z osebnimi preferencami in elementi pristranskega. Težko verjetno je, da bodo vsi elementi do končne izdelave poročila ostali nepristranskih. Zato moramo upoštevati dejstvo, da velikokrat montažerji dobijo že pristransko oblikovan produkt, ki pa gre nato še skozi procese izsekov, kjer se sporočilna vrednost lahko še dodatno spremeni.

Gledalci smo vpleteni v nekakšno iluzijo, ki nam predstavlja nove družbene odnose in na novo ustvarjeno realnost. Čeprav so novinarjem na voljo napisane tehnike dela in pravila, ki naj bi jih vodila k nepristranskemu poročanju, moramo vedeti, da je ohranjanje statusa nepristranskega izjemno težko. Že samo definiranje nepristranskega je težko, kaj šele, da se tega ideološkega stanja držimo. Obstaja namreč toliko osebnih preferenc in prepričanj kot je ljudi na svetu – torej želim povedati, da ima popolnoma vsak od nas nekoliko drugačno predstavo o relevantnosti dogodka, o pomembnosti informacije ter o tem kaj je etično sprejemljivo. Vse to je odvisno že od nas samih kot individuuma, še bolj pa je odvisno od družbe, v kateri živimo. Ta nas namreč od malih nog socializira v navade, prepričanja in vrednote. Vse to posledično oblikuje naše dojemanje sveta in v mojem primeru dojemanje informacij. Lahko bi rekli, da smo že mi kot oseba produkt pristranskega. In kako lahko nekdo, ki je sam po sebi pristranski, torej deluje nepristransko? Novinarji nosijo veliko breme odgovornosti s tem, ko trdijo, da se držijo načela nepristranskosti. Nikoli ne moreš biti popolnoma nepristranski. Tudi, če zbereš dvajset različnih informacij o istem dogodku, jih nato primerjaš in se trudiš izluščiti res le sama groba dejstva, se še vedno lahko vrnemo nazaj k temu, da bo tvoja izbira grobih dejstev, pogojena s tvojim osebnim, subjektivnim dojemanjem tega dogodka.

8. PRISTRANSKOST IN TEMATIKA NOVIC

Sledi vprašanje »*kateri dogodki pa so tisti, ki so vredni objave, vredni televizijskega poročila in kateri dogodki ne? Kakšni so kriteriji, na podlagi katerih se novinarji in uredniki odločijo in izberejo šest ali sedem dogodkov izmed 500 dogodkov, kolikor nam jih vsak dan ponudijo tiskovne agencije?*« (Perovič in Šipek, 1998: 50) Kdo ima torej pravico, da odloča, o čem bo informirana širša javnost? In na podlagi česa naredi svojo izbiro oziroma odločitev?

8.1. KATERE TEMATIKE IMAJO PREDNOST V NOVICAH?

Dnevni novic je nešteto. Priliv prihaja tako iz tiskovnih agencij kot samostojnih raziskovanj novinarjev. Dnevno informativna oddaja ima na voljo le omejeno količino časa znotraj celotnega televizijskega programa in ta čas mora dobro izkoristiti. Potrebno je narediti ožji izbor in se odločiti, katere izmed novic bodo imele prednost in katere pridejo na vrsto nekoliko kasneje. Brez dvoma imajo prednost novice, ki s svojo vsebino šokirajo in so nepričakovane. »*Če zadeva odstopa od vsakdanjega in če so dejstva preverljiva, jo lahko uvrstimo med novice.*« (Luyendijk, 2010: 93) S tem gledalcem zagotoviš, da bo izvedeli nekaj senzacionalnega, prav tako pa gledalci to noto senzacionalnega tudi pričakujejo. Za urednike je pomembno, da poznajo svoje občinstvo. Namreč le tako jim lahko nudijo tisto, kar želijo. Tako je verjetno eno od prvih vprašanj, ki pomaga pri selekciji, kaj želi videti moje občinstvo, kako to vpliva na njih in kaj zanje to pomeni? (Boyd in drugi, 2008: 25). Tisti, ki dnevno informativne oddaje gledajo z namenom, da so vsak dan informirani o novem gospodarskem in političnem dogajanju, to od oddaje tudi pričakujejo. Tisti, ki pa si želijo nekoliko bolj komercialne vsebine, pa gledajo informativne oddaje, ki v prvi vrsti poročajo o dogodkih iz sveta kulture, slavni in podobno.

Vsak urednik ima verjetno svoje kriterije pri odločanju, katere izmed tisoče dnevni novic bo izbral in zavrtel v svoji informativni oddaji. Nekateri se držijo reka, da je novica tisto, kar je neobičajno, nekaj, kar izstopa iz vsakdana, nekaj bizarnega in novega, kar se še ni zgodilo. Če pogledamo evropsko poročevalstvo, je kriterij, ki se ga najpogosteje držijo, vprašanje, če je novica pomembna in zanimiva za večino ljudi oziroma, če novica vsebuje splošni interes. (Perovič in Šipek, 1998: 50)

Vseeno pa se ne moremo osredotočiti samo na ta dva kriterija, ko odločamo, kaj bo prišlo med dnevne novice. Novica vedno pomeni nekaj novega, z njo želimo nekoga opremiti z novimi informacijami in mu dati nekaj česar še ni vedel. »*Novica je nekaj kar je aktualno, kar zanima*

širok krog ljudi in ima zato vpliv na širšo skupnost in o čemer lahko poročevalci na enostaven, jasen in objektivni način poročajo in obveščajo svoje gledalce.« (prav tam, str. 50). Kriteriji, ki označujejo novico so: aktualnost, splošni interes, razumljivost, objektivnost.

Obstaja pa tudi nekaj splošnih pravil, po katerih se navadno uredniki ravnaajo, ko delajo ožji izbor. A tudi, ko je ožji izbor narejen, znotraj njega obstaja še ena lestvica in to je lestvica prednosti. Katere novice imajo torej prednost? (Perovič in Šipek, 1998: 50–54):

Definitivno prednost dobijo **dogodki, ki so povezani z elitnimi osebami**. Vsak dan verjetno rodi nešteto žensk, če pa se na primer rodi član kraljeve družine, bodo to objavili vsi svetovni mediji.

Prioriteto imajo tudi **dogodki, ki so povezani z velikimi narodi**, kar pomeni, da nekateri narodi igrajo v svetu pomembnejšo vlogo kot drugi. Pogosto je to v primeru, ko gre za državo, katere spremembe utegnejo vplivati tudi na razmere v domači državi.

Pri kriterijih je pomemben faktor tudi **geografska oddaljenost**. Za Slovence bo namreč bolj zanimivo poročanje o sosednji Hrvaški, kot na primer poročanje o Egiptu.

Prednost imajo seveda tudi **slabe novice**, saj v novinarski stroki drži, da je slaba novica dobra novica – dogodki iz oddaljenih držav, kjer poročajo o revščini in lakoti ali ponovnem bombnem napadu, bodo dobili prednost pred poročanjem o zgraditvi novega naselja za revne družine. »V domačem Hilversumu sem nekoč vprašal kolega, kaj je po njegovem novica. Nekoliko v zadregi se je zarežal: *If it bleeds it leeds. Najraje začenjamo novice z napadi, ugrabitvami, umori in velikimi nesrečami, kajti kri pritegne občinstvo.*« (Luyendijk, 2010: 93)

Pomembni sta **vloga in vpliv medija v okolici**. Lahko razlikujemo med lokalnimi in nacionalnimi mediji, saj ureditev lokalnega košarkarskega igrišča navadno nima bistvenega pomena za nacionalni medij.

Kakšna je **kompozicija informativne oddaje** – vsaka informativna oddaja ima določeno strukturo in vsakemu področju je namenjeno določeno časovno obdobje. Torej minutaža je navadno standardno določena in se le minimalno spreminja. Včasih pa zaradi pomankanja dogodkov na primarnem področju, več minutaže namenijo na primer domačim dogodkom.

Pomembna je tudi **jasnost in enostavnost dogodka**, saj imajo le te prednost pri uvrščanju med novice. Bolj zapleteni in večplastni dogodki ne pridejo v ožji izbor.

Prednost imajo seveda **nepričakovani dogodki**, ki se v nekem kraju navadno ne zgodijo in tako vzbudijo več zanimanja in je o njih vredno poročati.

V ospredje pridejo tudi **dogodki s kontinuiteto**, saj če smo o dogodku v preteklosti že poročali in se njegova zgodba še ni zaključila, se vedno spleča javnost informirati o nadaljnjem dogajanju.

Pomembna je **atraktivnost televizijskega posnetka**. Če dobi snemalna ekipa lep ali razburljiv posnetek dogajanja, kjer se sicer ni zgodilo nič drugega – torej nobenih ranjenih, nobene večje škode, se ta vseeno objavi in iz njega nastane televizijsko poročilo, saj ima aspekt atraktivnosti.

Seveda je pomembno tudi **lastništvo nad medijem**. Namreč na izbor dogodkov, ki bodo objavljeni močno vpliva dejstvo, kdo je lastnik medija ali celo cele založniške hiše. Prednost dajo pogosto svojim interesom.

Torej to so kriteriji, ki sta jih naštel Perovič in Šipkova, po katerih se lahko odloča, ali je novica vredna objave ali ne. Upoštevati moramo dejstvo, da ni nujno, da je upoštevan katerikoli od teh kriterijev. Če bo novica objavljena ali ne, je seveda odvisno le od urednikove odločitve, od narave medija in notranjih pravil, ki se jih drži vsaka medijska hiša zase. Vsaka sprejeta odločitev pa je nedvomno pristranska, saj za vsako izbiro stoji osebni motiv.

8.2. KATERI DEJAVNIKI LAHKO PRIPELJEJO DO PRISTRANSKEGA POROČANJA?

Kot gledalci moramo vedeti, da so šle vse novice, za katere izvemo v dnevno informativni oddaji, skozi proces oblikovanja in formiranja, da ustrezajo nekemu smiselnem vsebinskem dogajanju. Pri tem so jim morebiti odstranili kakšno sliko, stavek, podatek in podobno. Oblikovane so torej predvsem tako, da ustrezajo, in ne nujno tako, da imajo svojo pravo sporočilno-informativno vrednost. Temu lahko preprosto rečemo pristransko medijsko poročanje.

Zakaj do tega pride? Vzroki so lahko različni. Od osebnih preferenc lastnikov medijske hiše, do okoliščin, ki zahtevajo prilagoditev programa, pogoste so tudi spremembe v procesu montaže in podobno. Prav tako ni nujno, da je vpliv na informacijo ali novico nameren, ampak se zgodi v spletu okoliščin. Skozi poglavja sem že naštel primere kje in kdaj lahko pride do pristranskega poročanja. Sedaj pa si nekaj najpogostejših primerov pogledajmo še v strnjeni obliki.

Čeprav lahko novinar svoje delo opravi izjemno dobro, moramo upoštevati dejstvo, da je že sam njegov produkt težko popolnoma nepristranski, kljub temu, da se je pri svojem delu držal etičnih pravil nekega univerzalnega kodeksa. Kot smo že ugotovili, še tako nepristransko delo vedno vsebuje noto pristranskega. Njegovo končno poročilo pa gre nato še skozi proces ustvarjanja dnevno informativne oddaje, kjer nima zadnje besede pri tem, kako oziroma na kakšen način bo njegovo poročilo o dogodku objavljeno. Nima zadnje besede pri oblikovanju konteksta, v katerem bo poročilo predstavljeno, niti kako bodo zrežirani posnetki, zvok ter slika. **Urednik je tisti, ki poda končno odločitev.** Glede na vsebinsko ozadje oddaje, trenutno gospodarsko stanje v državi, politične razmere v svetu ali osebnih prepričanj se včasih urednik odloči, da se v posameznem poročilu izpusti nekaj kadrov, ki nato to isto poročilo prikažejo v drugačnem kontekstu. Mi kot gledalci seveda ne vemo za urednikovo odločitev in mislimo, da je poročilo takšno kot je prikazano tudi v originalnem stanju. Torej trik je v podrobnostih, ki jih gledalci težko zaznajo. Večinoma gre za pasivne gledalce, ki nimajo časa preverjati resničnosti povedanega oziroma prikazanega. Če je nekaj vzeto iz konteksta, ni nobene možnosti, da bi gledalec to vedel. Še posebej, če gre za posnetek dogajanja. Namreč sam namen posnetka ali prenosa v živo je, da ti vzbudi občutek resničnosti ter avtentičnosti, saj če imamo posnetek nečesa, kako potem to ne bi bilo resnično.

Eden izmed sistemov, ki gledalcu pomagajo pri orientaciji, katere novice so bolj pomembne in katere manj, je **vrstni red novic**. Splošno znano je, da so najpomembnejše novice tistega dne napovedane že v napovedniku. Če tam novice ni, potem ni toliko pomembna. Zopet igra pomembno vlogo **urednik**, saj je on tisti, ki določa plan informativne oddaje. S tem, ko neko vest postavi na drugo mesto ali v drugi del oddaje, gledalec avtomatsko to dojema kot manj pomembno.

Slika, posnetki in kadri igrajo pomembno vlogo. O kadrih, montaži, drugačnem kotu slike je že bilo govora. Ampak zdi se mi, da je potrebno to vizualno predstavitev še posebej poudariti. Namreč slika in način, kako je posneta, odigrata pomembno vlogo pri reprezentaciji osebe ali dogodka, ki je na sliki. V kadru lahko zajamemo del, ki ga želimo pokazati in popolnoma izpustimo del, ki bi lahko ovrgel naš namen poročanja. Medijska pristranskost je lahko tukaj izjemno visoka. Nikoli ne vemo kakšno je ozadje prikazanega posnetka. Ko vidimo razburjeno množico, vidimo le to – razburjeno množico. Ne vidimo pa, da je bila to mogoče le naključno izbrana skupina ljudi, od katerih so želeli, da vzklikajo gesla in podobne zadeve. Izbira slikovnega gradiva je izjemnega pomena pri prikazu nekega dogodka in posledično pri interpretaciji tega dogajanja gledalcu. Poleg same izbire slikovnega gradiva pa je seveda

izjemno pomemben tudi kontekst v katerem slikovno gradivo gledalcem predstavimo. Sama slika nam ne pove nič oziroma nas prepušča lastni interpretaciji. Šele, ko voditelj oddaje nekaj pove o predvajanem posnetku, mi kot gledalci vemo, kaj nam ta posnetek predstavlja.

Upoštevanje načela **objektivnost** novinarjem pomaga pri nepristranskem **načinu pripovedi novic**. A tudi ob upoštevanju etičnih načel in načela objektivnosti, ki so lahko že sama po sebi nehote subjektivno oziroma pristransko pogojena, lahko novinar še vedno igra besedno igro. Vedno ima na voljo besedni zaklad, s katerim se lahko poigrava z različnimi pomeni, ki dajejo poročilu popolnoma drugačno vsebino. Niso pa samo besede tiste, ki vplivajo na gledalčevo dojemanje poročila. Pomembno vlogo igra tudi ton glasu s katerim poročevalec govori. Ta je lahko skrajno resen, lahko ima nekoliko posmehljiv ton, nizek ali visok glas, torej možnosti je veliko. Hkrati z novinarjevim govorom pomembno vlogo igra tudi spremljevalni zvok. Glasba, ki se vrti pri najavi dogodka lahko gledalcu sporoči, ali gre za resno poročilo ali pa je poročilo bolj zabavne narave.

Na koncu pa ne smemo pozabiti na **različne vire informacij**. Če se lahko pri tiskovnih agencijah zanesemo na objektivnost, pri ostalih virih temu ni tako. Vsak, ki se ukvarja z zagotavljanjem ter pridobivanjem informacij, bi se prav tako moral držati načela objektivnosti. A žal temu pogosto ni tako. Vedno imajo možnost, da v dano informacijo vključijo svoj osebni pogled na dogajanje, kar pa seveda ogrozi točnost in preverljivost informacije. Enak problem imajo lahko novinarji, ko opravljajo delo na terenu in informacije pridobivajo med lokalnim prebivalstvom. Seveda je to dober način zagotavljanja informacij, a problem nastopi, ko je potrebno iz povedanega izluščiti dejstva, za katere novinar meni, da so resnična in nepristranska.

9. ZAKLJUČEK

Skozi delo sem sledila korakom do nastanka dnevno informativne oddaje ter hkrati ugotavljala, kje vse se pojavijo možnosti za pristransko poročanje. Začeti sem seveda morala pri izbranem množičnem mediju – televiziji. Pojavilo se je vprašanje, zakaj ima ravno televizija nekakšno prevlado ali moč pri poročanju. Kot sem ugotovila, se moč in prevlada televizije skrivata v elementu slike. Vloga vizualnega aspekta je pri množičnem mediju predstavljala nekaj novega, doslej še nepoznanega. Gledalcem namreč vzbuja občutek pristnega, saj o dogodku ne le bereš ali poslušаш, temveč ga lahko tudi vidiš z lastnimi očmi. Ampak tako kot je možnost televizije, da predvaja slike in posnetke dobra, je lahko ta možnost tudi slaba. Predvsem to velja za dnevno informativne oddaje.

Dobra lastnost se kaže v tem, da gledalcem s predvajanjem slikovnega material nudijo svež vpogled v dogajanje. To namreč pomeni, da dobimo še en vidik ali dodatno informacijo in tako lažje razumemo predstavljene dogodke. Slaba stran se pojavi, ko se zavemo, da so dnevno informativne oddaje del večjega televizijskega programa. Želim povedati, da je dnevnim poročilom navadno namenjenih le 60 minut. Znotraj tega časovnega okvira pa morajo predstaviti vse izbrane novice tistega dne. Posledično je lahko vsako poročilo znotraj oddaje dolgo le dve do tri minute. Kaj torej to pomeni? Pomeni, da so vse novice obdelane v procesu montaže tako, da ustrezajo programu. Tokom tega procesa pa lahko pride do izgube prave informacijske vrednosti, do izvzetja ključnih besed, ki lahko nato osebo ali dogodek naslikajo v drugačni luči in podobno. Torej nujno je, da se kot gledalci dnevno informativnih oddaj zavedamo, da gre za skonstruiran produkt, ki realnost ne nujno vedno prikažejo takšno kot je.

Ko sem ugotavljala, kdo vse je del ekipe, ki ustvarja dnevno informativno oddajo, sem hkrati tudi odgovorila na vprašanje, kdo je oseba, ki sprejema končne odločitve. Vsak dan se zgodi nešteto dogodkov in nekateri izmed njih so bolj relevantni za določen narod, nekateri manj, lahko pa en sam dogodek pomembno vpliva na celo prebivalstvo sveta. Tiskovne agencije so tiste, ki se ukvarjajo s pridobivanjem in kopičenjem vseh teh informacij in jih nato v surovi ter objektivni obliki pošljejo naprej medijskim hišam. V posamezni medijski hiši pa se nato začne selekcija, ki jo opravi uredništvo oziroma dnevni urednik. Urednik je prva oseba, ki določi katere izmed novic bodo imele prednost in kaj je za dnevno informativno oddajo ter gledalce pomembno. Svojo odločitev sprejme v okviru neki pristranskih meril, za katere morda meni, da so etična ali moralna. A kot smo že ugotovili, je interpretacija moralnega in etičnega podvržena osebni presoji vsakega posameznika glede na vrednote in družbo, v kateri je bil vzgajan.

Niso pa samo uredniki tisti, ki se lahko, zavedno ali nezavedno, odločijo za pristransko poročanje. Pomembno vlogo tukaj igrajo novinarji skupaj s snemalno ekipo. Tudi novinarji naj bi se glede na novinarske priročnike držali etičnega kodeksa, ki jih obvezuje k nepristranskem in objektivnem poročanju. Že mi sami pa smo konstrukt pristranskega, kar pomeni, da se je subjektivnega mišljenja težko znebit. Težko, kot novinar, k nekemu dogodku pristopimo brez že prej izoblikovanih predsodkov ali mišljenja. Pogosto so tudi vprašanja, ki jih intervjuvancem postavljamo, že pristransko naravnana, zavedno ali nezavedno. Enostavno smo ljudje, kot individuumi, skonstruirani iz mnenj, vrednot ter prepričanj, ki nas oblikujejo kot osebo in hkrati oblikujejo naše mišljenje. V novinarskem poklicu je seveda pomembno, da vse to pustimo ob strani, in k delu pristopimo brez predhodno oblikovanih mnenj, kar pa se težko zgodi. Naj omenim še snemalno ekipo, ki lahko s svojim delom prikaže realnost, ali pa pričara iluzijo. V kader svoje kamere lahko snemalec zajame celotno dogajanje ali pa le del tega. Videli smo, da lahko dogajanje zajamemo z več različnih snemalnih kotov tako, da ustreza določeni medijski hiši, državi ali narodu in nasprotno, zajamemo lahko dogajanje, ki prikazuje popolnoma drugačno stanje.

Ob vsem zbranem materialu, navodilih urednika in spisanih poročilih nato sledi sama tehnična obdelava, kjer se prava igra pristranskega poročanja šele zares prične. Možno je, da so dobljeni podatki za proces montaže že predhodno obremenjeni z noto pristranskosti s strani urednika, novinarja ali snemalca. Možno pa je tudi, da so vsi podatki še v svojem objektivnem stanju. Sicer pa imajo montažerji težko nalogo, da ob obdelavi materiala in opravljenih rezih ohranijo pravo sporočilno ter informativno vrednost. Lahko se zgodi, da z izrezom določenega dela spremenijo celoten kontekst poročila. Mi kot gledalci nikoli ne izvemo, kaj je tisto, kar je bilo izpuščeno, ali kaj je tisto, kar je namenoma poudarjeno na račun nečesa drugega. Vemo le to, kar nam predstavijo v oddaji in to vzamemo za resnično.

Hipoteza, da ima televizija z dnevno informativnimi oddajami veliko možnosti za pristransko medijsko poročanje, je bila skozi pisanje diplomskega dela potrjena. Vidimo, da se možnosti pristranskega poročanja pojavijo na vsakem koraku dela, saj je želja po nepristranskosti skoraj da nedosegljiv ideal, po katerem hrepenimo tako gledalci kot novinarji. V svojem hrepenenju po nepristranskem, pa navadno nezavedno ali pa mogoče tudi zavedno, proizvedemo ravno obratno – pristranskost.

10. LITERATURA

- Bourdieu**, Pierre. 2001. Na televiziji. Ljubljana: Krtina.
- Boyd** Andrew, **Stewart** Peter, **Alexander** Ray. 2008. Broadcast Journalism: Techniques of Radio & Television News. Elsevier.
- Butler**, Jeremy G. 2002. Television: Critical Methods and Applications. London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Erjavec**, Karmen. 1998. Koraki do kakovostnega novinarskega prispevka. Ljubljana: Jutro.
- Erjavec**, Karmen. 1999. Novinarska kakovost. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Fiske** John and **Hartley** John. 2003. Reading Television. London and New York: Routledge.
- Fiske**, John.: 2004. Televizijska kultura: branja poročil, bralci poročil. V: Medijska kultura: kako brati medijske tekste, Breda Luthar, Vida Zei, Hanno Hardt, ur. Ljubljana: Scripta.
- Hartley**, John. 1999. Uses of Television. London and New York: Routledge.
- Hartley**, John. 2004. Novinarstvo in vizualizacija resnice. V: Medijska kultura: kako brati medijske tekste, Breda Luthar, Vida Zei, Hanno Hardt, ur. Ljubljana: Scripta.
- Hilliard**, Robert. 2011. Writing for Television, Radio, and New Media. Wadsworth.
- Hoggart**, Richard. 2004. Mass Media in a Mass Society. London and New York: Continuum.
- Košir**, Manca. 1988. Nastavki za teorijo novinarskih vrst. Ljubljana: Državna založba Slovenija.
- Košir**, Manca. 1996. Vzgoja za medije. Ljubljana: DZS.
- Laban**, Vesna. 2007a. Osnove televizijskega novinarstva. Ljubljana: Maklen.
- Laban**, Vesna. 2007b. Televizijsko novinarstvo: hibridizacija žanrov in stilov. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Letica**, Zvonko. 2003. Televizijsko novinarstvo: temelji profesionalizma. Zagreb: Disput.
- Luthar**, Breda. 1992. Čas televizije. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Luthar** Breda, **Zei** Vida, **Hardt** Hanno. 2004. Medijska kultura: kako brati medijske tekste. Ljubljana: Scripta.
- Luyendijk**, Joris: 2010. Je res ali ste videli na televiziji? Resnice in neresnice o Bližnjem vzhodu. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- MacGregor**, Brent. 1997. Live, Direct and Biased? Making Television News in the Satellite Age. London. New York. Sydney. Auckland: Arnold.
- Perovič** Tomaž in **Šipek** Špela. 1998. TV novice. Ljubljana: Scripta.
- Poler**, Melita. 1997. Novinarska etika. Ljubljana: Magnolija.
- Selby** Keith and **Cowdery** Ron. 1995. How to Study Television. London: Macmillan.

Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu s strokovnimi standardi in z veljavno zakonodajo.

Ljubljana, 22. junij 2018

Nika Kocjan
(lastnoročni podpis)